

ВИСНОВОК

про наукову новизну теоретичне та практичне значення результатів дисертації Чепеля Олександра Васильовича на тему: «Процесуально-правове становище свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми, перспективи вдосконалення», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

За результатами опрацювання дисертації Чепеля Олександра Васильовича та наукових публікацій, в яких висвітлено основні наукові результати проведеного ним дослідження, можна зробити наступний висновок.

1. Актуальність теми дисертації. На сьогоднішній день, незважаючи на прийняття КПК України 2012 року та проведення в країні судово-правової реформи, проблематика процесуально-правового становища свідка не втратила своєї актуальності. КПК України, як і проведена реформа, підвищили вимоги до охорони прав і законних інтересів громадян у кримінальному процесі. У зв'язку з цим актуалізувалося питання про розширення процесуальних прав свідка. КПК України відповідає європейським стандартам та європейській філософії процесуальних процедур досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень. А головною його особливістю є те, що він проголошує процесуальну рівність та забезпечує змагальність сторін кримінального провадження. Однією з рис КПК України стало опрацювання процесуальних заходів захисту свідків, що, втім, викликає гостру дискусію серед процесуалістів, оскільки такі заходи можуть істотно обмежити право обвинуваченого на захист.

На сьогодні існує значна кількість літератури про правове становище свідка в кримінальному процесі або про окремі його аспекти. Водночас, слід зазначити, що дослідження стосовно процесуального становища свідка не достатньо спеціалізовані, тому не розробленими залишаються багато важливих, із законодавчо-технічної та правозастосовчої точок зору, питань. Дискусійним залишається питання про внесення до процесуального закону привілеїв свідків. Незадовільно проаналізовано право свідка на користування послугами захисника. Вимагає належного вирішення проблема нормативного врегулювання імунітету свідків та вдосконалення порядку виконання свідком своїх процесуальних обов'язків у плані більш ефективного забезпечення конституційних прав і законних інтересів свідка. Значний «потенціал» для подальших змін, з точки зору ефективності й охорони особистої свободи, містять санкції та порядок притягнення до відповідальності свідка за порушення ним процесуальних обов'язків.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження проведене в контексті пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2016-2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.09.2016 р. та Плану заходів з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 693-р; Переліку пріоритетних напрямів

наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275; Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Університету державної фіскальної служби України 26.11.2020 року, протокол № 13.

3. Особистий внесок дисертанта Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Показання свідка в кримінальному процесі: поняття, зміст, вимоги», опублікованій у співавторстві з А. Ю. Габреляном, автором особисто виділені суттєві властивості показань свідка, та запропоновано авторське визначення поняття «показання».

У науковій статті «Система прав свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми та шляхи їх подолання», опублікованій у співавторстві з А. Ю. Габреляном, автором особисто виконано аналіз норм чинного кримінального процесуального законодавства України з питань прав такого учасника кримінального процесу, як свідок та досліджено систему прав свідка за чинним Кримінальним процесуальним кодексом України.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Достовірність отриманих результатів дослідження досягнута дисертантом завдяки використанню значних обсягів вітчизняної та зарубіжної наукової літератури; правозастосовної практики, судової практики України, Європейського Союзу та статичних даних з міжнародних джерел щодо злочинності у сфері цифрових технологій.

Науково-теоретичний базис дослідження сформовано на основі праць О.В. Белькова, В.П. Бож'єва, А.Ю. Габреляна, Ю.М. Грошевого, М.В. Жогіна, Т.О. Закревська, В.С. Зеленецький, О.М. Калачова, О.В. Капліна, В.М. Карпенко, Г.К. Кожевнікова, С.С. Кудінов, О.П. Кучинська, Ю.В. Лисюк, В.І. Маринів, Г.М. Міньковський, М.М. Міхеєнко, О.Р. Михайленко, В.Т. Нора, М.Є. Шумило, М.Л. Якуба, Ю.П. Яновича та інших вчених.

Втім, у проаналізованих наукових працях, питання щодо процесуально-правове становище свідка в кримінальному не були безпосереднім предметом їх дослідження, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Достовірність отриманих положень і висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій дисертанта досягнута завдяки правильно обраному методологічному підходу до здійсненого дослідження та достатнього

використання наукового, статистичного та емпіричного матеріалу.

Разом з тим, не можна визнати, що аналізована тема досить повно висвітлена і вже тим більше вичерпана. Більшість досліджень з цієї теми виконано до ухвалення КПК України 2012 року, а нові праці присвячено лише окремим питанням процесуально-правового становища свідка у кримінальному процесі, низка проблем, пов'язаних із дослідженням процесуально-правового становища свідка, залишається невирішеною до теперішнього часу. Окремі питання процесуально-правового становища свідка в кримінальному процесі потребують нового наукового переосмислення, внесення відповідних змін до законодавства, напрацювання рекомендацій практичного характеру.

Схвальної оцінки заслуговує також намагання автора працювати на різних рівнях дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, ґрунтовність їх аналізу створили передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості отриманих результатів дисертаційної праці.

Структура та обсяг дисертації визначена метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 204 сторінки, із яких основного тексту – 184 сторінки. Список використаних джерел міститься на 18 сторінках і налічує 180 найменувань та 1 додаток на 2 сторінках. Зокрема, перший розділ присвячено причинам виникнення розвитку інституту свідка в кримінальному процесуальному праві. У другому розділі досліджено системі прав та обов'язків свідка в кримінальному процесі. Третій розділ присвячено проблематиці права свідка на користування послугами захисника та шляхи її вирішення.

На нашу думку не всі ідеї та висновки автора є досконало обґрунтованими. Проте, дискусійність окремих положень дисертації радше свідчить про складність піднятої наукової проблеми та сприятиме жвавій полеміці серед науковців, наслідком чого буде вироблення нових слушних ідей і пропозицій.

5. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є ґрунтовним дослідженням, присвяченим процесуально-правовому становищу свідка в кримінальному процесі. В результаті дослідження нами було сформульовано положення, що доповнюють наявні в літературі погляди на свідка, як учасника кримінального процесу, виокремлено проблематику та перспективи удосконалення його процесуально-правового становища. Найбільш вагомими результатами, які містять елементи наукової новизни є наступні:

вперше:

– запропоновано авторське визначення дефініції «свідок», під яким слід розуміти особу, якій можуть бути відомі будь-які відомості про обставини, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, і яку залучено до участі у процесі в якості свідка в установленому законом порядку»;

– запропоновано авторське визначення дефініції «показання», під яким слід розуміти відомості, які надаються в усній або письмовій формі підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження, зафіксовані в належному порядку;

– сформульовано необхідність декриміналізації відмови свідка від давання показань; після застосування адміністративного штрафу, у якості покарання за повторну відмову від давання показань, за рішенням суду, запропоновано призначити адміністративний арешт;

удосконалено:

– наукові погляди щодо реалізації свідком права на користування послугами захисника, пропозиції щодо внесення доповнень до КПК України з метою врегулювання процесуального статусу адвоката свідка (правозаступника);

– наукові погляди щодо реалізації свідком привілеїв, пропозиції про необхідність введення в законодавчий обіг поняття «привілеї свідка», надання йому теоретичного опрацювання, створення комплексної системи норм для забезпечення реалізації привілеїв такого роду;

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи щодо системи прав свідка та підвищення ефективності їх реалізації в кримінальному процесі, у зв'язку з чим запропоновано численні зміни до КПК України (наділення свідка правом оскаржувати процесуальні рішення, дії чи бездіяльність суду, слідчого судді, прокурора, слідчого; наділення свідка правом заявляти відвід перекладачеві у разі його некомпетентності; включення до КПК України норми, яка б зобов'язувала суб'єкта проведення допиту забезпечити свідка адвокатом та ін.);

– наукові підходи щодо системи обов'язків свідка та підвищення ефективності їх виконання в кримінальному процесі, у зв'язку з чим запропоновано численні зміни до КПК України (наділення свідка обов'язком в разі неможливості своєчасного прибуття за викликом – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття; збільшення розміру грошового стягнення за неявку свідка за викликом; надання свідком розписки з попередженням про кримінальну відповідальність за ст. 387 КК України та ін.);

– наукові підходи щодо історичного розвитку інституту свідка. Встановлено, що: зазначений інститут поступово вкоренився в нормах спочатку звичаєвого права, а потім, з виникненням і розвитком на українських територіях держав та їх правових систем, закріпився в законодавстві, яке регулює розслідування кримінальних злочинів; основи сучасного інституту свідка були закладені в Статуті кримінального судочинства 1864 року.

6. Наукове і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані у:

– *правотворчості* – при вдосконаленні чинного кримінального

процесуального законодавства, підготовці керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду;

– *практичній діяльності* слідчих, прокурорів, суддів, слідчих суддів, адвокатів при виконання зазначеними суб'єктами обов'язків, покладених на них кримінальним процесуальним законодавством;

– *науково-дослідницькій роботі* – для подальшого теоретичного дослідження проблематики процесуально-правового становища свідка, так і пов'язаних із нею питань;

– *освітньому процесі* – для підготовки навчальної, методичної та наукової літератури, а також при викладенні навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право» та «Кримінальний процес» та спецкурсу «Теорія доказів».

7. Повнота опублікованих результатів дисертації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 публікаціях, серед яких: 3 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 4 тез доповідей на науково-практичних конференціях та 1 публікація, яка додатково відображає результати дослідження.

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Показання свідка в кримінальному процесі: поняття, зміст, вимоги. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 451-458. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/09/75.pdf>

2. Чепель О. В. Шляхи вдосконалення привілеїв свідка. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 12. С. 127-131. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/359>.

3. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Система прав свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми та шляхи їх подолання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4. С. 168-180. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/nv4/NV_4-2023-168-180.pdf.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Чепель О. В. Обов'язок свідка прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 15 грудня, 2023 р.). Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2023. С. 161-164.

2. Чепель О. В. Обов'язок свідка давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду. *The current state of development of world science: characteristics and features: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VI International Scientific and Theoretical Conference (December 15, 2023)*. Lisbon, Portuguese Republic: International Center of Scientific Research, 2023. P. 66-68.

3. Чепель О. В. Відповідальність свідка за дачу завідомо неправдивих показань. *Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики*: матеріали II Міжнародної наукової конференції, (м. Кривий Ріг, 10 січня 2024 р.). Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2024. С. 131-136

4. Чепель О. В., Габрелян А. Ю. Адвокат свідка: проблематика правового статусу. *Science of XXI century: development, main theories and achievements: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (January 26, 2024)*. Helsinki, Republic of Finland: International Center of Scientific Research, 2024. С. 131-136.

які додатково відображають результати дослідження:

1. Чепель О. В. Історія становлення та розвитку інституту свідка в кримінальному процесі. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*, 2021. Vol. 7. № 7. P. 1001 – 1009.

8. Відомості про апробацію результатів дисертаційної роботи. Представлену до захисту дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Основні положення, висновки та рекомендації були викладені та обговорені на 4 науково-практичних конференціях: «Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації» (м. Київ, 15 грудня, 2023 р.), «The current state of development of world science: characteristics and features» (Lisbon, December 15, 2023), «Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики» (м. Кривий Ріг, 19 січня, 2024 р.). «Science of XXI century: development, main theories and achievements» (Helsinki, January 26, 2024).

9. Відповідність дисертаційної роботи вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44

Загалом є достатні підстави для висновку про те, що представлена дисертація Чепеля Олександра Васильовича на тему «Процесуально-правове становище свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми, перспективи вдосконалення» є самостійним комплексним дослідженням високого науково-теоретичного та практичного рівня, має аргументовані положення наукової новизни, відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, має теоретичне та практичне значення та може бути рекомендована до захисту.

10. Характеристика особистості здобувача.

Чепель О. В. закінчив в 2003 році Академію ДПС України та здобув повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст, кваліфікація – спеціаліст права.

З 2020 року по теперішній час аспірант заочної форми навчання Державного податкового університету.

11. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою, з правильним вживанням наукової правової термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і

рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

12. Висновок. Дисертаційна робота Чепеля Олександра Васильовича на тему «Процесуально-правове становище свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми, перспективи вдосконалення» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання, що полягає у розробленні науково обґрунтованих засад процесуально-правового становища свідка в кримінальному процесі; визначення проблем процесуально-правового становища свідка та пошук шляхів їх подолання.

У результаті проведеного дослідження, сформульовано низку нових наукових положень та висновків. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Чепеля О. В., відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а тому може бути рекомендована до захисту.

З урахуванням того, що дисертація Чепеля Олександра Васильовича на тему «Процесуально-правове становище свідка в кримінальному процесі: стан, проблеми, перспективи вдосконалення» є завершеним науковим дослідженням, а також професійних якостей здобувача, його дисертаційна робота рекомендується для подання до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Завідувач кафедри
кримінального права та процесу
Державного податкового університету
д.ю.н., професор

Галина ДІДКІВСЬКА